

Nr 41

Socialförsäkringsutskottets betänkande i anledning av motioner angående folkpension till folkpensionär på vårdinstitution m. m.**Motionerna**

I detta betänkande behandlas

motionen 1972: 445 av herr Börjesson i Falköping (c), vari hemställs att riksdagen beslutar att till föräldrar, vilkas hörselskadade barn är berättigade till vårdbidrag och vistas på skola utanför hemorten, skall utgå vårdnadsbidrag med 50 % av fullt belopp;

motionen 1972: 453 av herr Mattsson i Lane-Herrestad (c) och fröken Andersson i Stockholm (c), vari hemställs att riksdagen beslutar sådan ändring i kungörelsen (1962: 393) om rätt i vissa fall för kommun eller annan att uppbära folkpension och i kungörelsen (1966: 238) om invaliditetsersättning till barn som vistas utom anstalt, att i dessa författningar avsedda förmåner kan utgå till den förmånsberättigade resp. hans företrädare vid varje dygns vistelse utanför institutionen under förutsättning att den sammanlagda tiden för sådan vistelse uppgår till minst 14 dagar.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från riksförsäkringsverket och Svenska landstingsförbundet.

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt 2 § kungörelsen (1962: 393) om rätt i vissa fall för kommun eller annan att uppbära folkpension äger den, som driver vissa inrättningar eller anstalter (bl. a. elevhem, vårdhem, specialistsjukhus och vissa inackorderingshem samt anstalter för epileptiker) eller eljest svarar för kostnaden för vård och omsorger på sådana anstalter, att som ersättning för kostnaden uppbära folkpensionen för pensionsberättigad som under hel månad erhåller kostnadsfri vård eller undervisning. En liknande regel avseende barntillägg finns intagen i 3 § nämnda kungörelse. Om den pensionsberättigade eller, då fråga är om barntillägg, barnet under ferier vistas hos förmyndare eller hos anhörig som ej är förmyndare under en tid av minst två veckor i följd skall enligt 5 § i kungörelsen den, som lyfter pensionen, till förmyndaren eller, om skäl därtill är, till annan hos

vilken den pensionsberättigade eller barnet vistas avstå pensionsbelopp som belöper på sådan tid.

Vårdbidrag i form av invaliditetsersättning tillkommer enligt 9 kap. 3 § AFL försäkrad som ej fyllt 16 år, om han på grund av sjukdom, psykisk efterblivenhet, vanförhet eller annat lyte för avsevärd tid och i avsevärd omfattning är i behov av särskild tillsyn och vård. Vårdbidraget utgör för år räknat 60 % av basbeloppet (med nuvarande basbelopp om 7 300 kr. således 4 380 kr.). Försäkrad som stadigvarande vårdas på statliga, kommunala eller statsunderstödda enskilda anstalter har inte rätt till vårdbidrag för tid då han vistas på anstalten eller genom dess försorg vårdas utom anstalten (9 kap. 3 § fjärde stycket jämfört med 9 kap. 2 § tredje stycket AFL). Vistas barnet minst två veckor i en följd utom anstalten utan att vårdas genom dess försorg har det emellertid rätt till vårdbidrag (1 § kungörelsen 1966: 238 om invaliditetsersättning till barn som vistas utom anstalt).

Pensionsförsäkringskommittén m. m.

Frågan om vårdbidrag i form av invaliditetsersättning till anstaltsvårdade barn för tid då de vistas i hemmet behandlades av pensionsförsäkringskommittén i dess betänkande "Vissa pensionsfrågor" (SOU 1965: 62). Kommittén diskuterade därvid flera alternativ till lösningar men valde att föreslå den metoden att vårdbidrag skulle utgå så snart barnet under en hel kalendermånad vistats annorstädes än på anstalten. Genom att rätten till bidrag gjordes beroende av att barnet vistades hemma en hel månad ansåg kommittén att man kom ifrån de olägenheter som måste följa med en beräkning av det antal dagar per månad då barnet ej vistades på anstalten.

I prop. 1966: 59 uttalade chefen för socialdepartementet att en regel om vårdbidrag till anstaltsvårdade barn för tid då de vistas i hemmet borde ges en sådan utformning att den inte blev alltför svårhanterlig för de tillämpande myndigheterna. Han ansåg därför att pensionsförsäkringskommitténs förslag att vårdbidrag skulle utgå då barnet under en hel kalendermånad vistades i hemmet innefattade en rimlig avvägning.

Andra lagutskottet (2LU 1966: 41) anslöt sig inte helt till det i propositionen framlagda förslaget utan framhöll – med hänvisning till i ämnet väckta motioner – att reglerna borde utformas så, att en vårdtid i hemmet om minst 14 dagar i en följd borde berättiga till vårdbidrag. Utskottet anförde:

Utskottet ansluter sig till den i propositionen föreslagna ordningen att Kungl. Maj: t bemyndigas att i en särskild förordning utfärda föreskrifter för de fall vårdbidrag skall utgå för anstaltsvårdade barn. Vad beträffar utformningen av dessa regler kan emellertid utskottet inte helt ansluta sig till propositionens förslag. Detta kan sägas utgöra en tillfredsställande lösning för barn i särskolor men innebär mycket begränsade möjligheter till vårdbidrag för barn som vistas på vårdhem. Då dessa barn ofta är mycket krävande ur vårdsynpunkt, är skälen särskilt starka för att vårdbidrag för dessa fall skall kunna utgå vid vistelse i hemmet. Som framgår av medicinalstyrelsens remissyttrande torde vårdhemsbarnen i regel inte vistas i sina föräldrahem så långa perioder i ett sträck som en månad. Utskottet ansluter sig med hänvisning till det anförda till motionärernas förslag, att reglerna bör utformas så att en vårdtid i hemmet om minst fjorton dagar i en följd berättigar till vårdbidrag. Vad utskottet i denna fråga anför bör bringas till Kungl. Maj: ts kännedom.

Riksdagen gav Kungl. Maj: t till känna vad utskottet sålunda anförde. Som framgår av det föregående har kungörelsen om invaliditetsersättning till barn som vårdas utom anstalt utformats i enlighet med riksdagens uttalande.

Remissyttrandena

Riksförsäkringsverket avstyrker bifall till motionerna. I fråga om motionen 1972: 453 framhåller verket att Kungl. Maj: t och riksdagen i samband med prövningen av pensionsförsäkringskommitténs förslag angående invaliditetsersättning till anstaltsvårdade barn redan tagit ställning till frågan om en mindre långt gående regel än den i motionen förordade och att en sådan regel avvisats med hänsyn till de administrativa svårigheter som är förenade med beräkning och registrering av antalet dygn då de förmånsberättigade vistas utom anstalt. Verket erinrar vidare om att reglerna om bostadstillägg till barnfamiljer är så utformade att barn som vårdas på institution räknas in vid bidragsgivningen, om barnet vistas i hemmet varje år under minst så lång tid som motsvarar vanliga skolfrier. Vad särskilt angår folkpensionen till folkpensionär på vårdinstitution erinrar verket om att i de fall där en av två makar, som båda är folkpensionärer, är intagen på anstalt och det kan antas att anstaltsvistelsen blir av stadigvarande natur, makarna i regel anses som ogifta i pensionshänseende. Makarnas folkpensioner kommer därvid enligt 10 kap. 1 § första stycket AFL att beräknas som för ensamstående pensionstagare. Samma bestämmelse finns intagen i 9 § första stycket lagen (1962: 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension.

Med anledning av motionen 1972: 445 uttalar riksförsäkringsverket bl. a.

Särskilda bestämmelser för vissa kategorier barn med särskilda slag av handikapp finns inte i lagen. I princip kan vårdbidrag utgå till hörselskadade barn. Några fullt klara riktlinjer för vilken grad av hörselskada som skall föreligga för att ett barn skall anses vara berättigat till vårdbidrag har inte kunnat fastställas. Bedömningen sker individuellt. Stor hänsyn tas härvid till barnets språk- och talsvårigheter och den tid och det arbete föräldrarna måste ägna åt att ta till vara barnets hörselrester genom språkövning, talkorrektion och hörselträning. I allmänhet torde föräldrarna ägna mera tid åt sådan övning och träning av barnet före skolåldern än efter. Som allmän regel har uppställts att det skall vara fråga om en grav hörselnedsättning, men vid bedömningen torde kraven i regel, med hänsyn till det sagda, ha ansetts kunna sättas något lägre när det gäller barn under skolåldern. Beträffande barn som kommit upp i skolåldern kan man med en viss generalisering säga att en hörselnedsättning som genomsnittligt uppgår till 50 decibel inom talområdet anses vara grav. Stor hänsyn tas dock till individuella omständigheter som barnets allmänna talutveckling m. m. Barn som går i särskilda skolor för hörselskadade torde i regel vara berättigade till vårdbidrag och uppbära ferievårdbidrag.

Verket erinrar avslutningsvis om att Kungl. Maj:t den 28 februari 1969 uppdragit åt riks försäkringsverket att undersöka tillämpningen av gällande regler om invaliditetstillägg och invaliditetsersättning – inklusive vårdbidrag – och att avge de förslag vartill undersökningen kan föranleda. I utredningsuppdraget ingår bl. a. att bedöma frågan om gradering av vårdbidrag under vissa förutsättningar. Därvid kommer – framhåller verket – också den fråga som motionen rör att beaktas.

Även Svenska landstingsförbundet har avstyrkt bifall till båda motionerna. Därvid har förbundet anfört bl. a. följande:

Det föreligger ett starkt, av alla numera erkänt, behov av att med olika åtgärder motverka den institutionalisering, som lätt infinner sig för den enskilde patienten vid mera långvarig vistelse på institution. Viktigt är härvid att också de ekonomiska aspekterna såväl för den handikappade som hans anhöriga tillbörligen uppmärksammas. Merkostnaden för den enskilde, som naturligt nog alltid måste vara förenad med en vistelse utanför institutionen, bör icke få motverka ett intresse från de anhöriga att för kortare perioder engagera sig i omvårdnaden av även mycket gravt handikappade.

Å andra sidan får man icke bortse från det förhållandet att det övertagande av det fulla omvårdnads- och försörjningsansvaret, som ett omhändertagande på en institution innebär, helt avlastar de anhöriga från ett kostnadsansvar under den tid den handikappade vistats på institutionen. En eljest utgående pensionsförmån exempelvis i form av vårdbidrag är icke tänkt att på samma sätt helt avlasta de anhöriga från ett generellt gällande försörjningsansvar. Här berörda överväganden,

liksom svårigheten att administrativt hålla samman ett system med utbetalning av pension för enstaka dagar, torde ligga bakom den begränsning avseende minst en 2-veckorsperiod som nu gäller.

Utskottet

De förevarande motionerna tar upp frågor rörande folkpension till folkpensionär på vårdinstitution och om rätt till vårdbidrag för hörselskadade barn.

Försäkrad, som inte fyllt 16 år och som p. g. a. sjukdom, psykisk efterblivenhet, vanförhet eller annat lyte för avsevärd tid och i avsevärd omfattning är i behov av särskild tillsyn och vård, har rätt till vårdbidrag i form av invaliditetsersättning. Om den försäkrade stadigvarande vårdas på statlig, kommunal eller statsunderstödd enskild anstalt har han inte rätt till vårdbidrag för tid då han vistas på anstalten eller genom dess försorg vårdas utom anstalten. Från denna regel gäller enligt föreskrift i kungörelsen (1966:238) om invaliditetsersättning till barn som vistas utom anstalt det undantaget att vårdbidrag skall utgå om barnet minst två veckor i en följd vistas utom anstalten utan att vårdas genom dess försorg.

Enligt kungörelsen (1962:393) om rätt i vissa fall för kommun eller annan att uppbära folkpension äger den som driver vissa anstalter eller vårdinrättningar eller eljest svarar för kostnader för vård eller omsorger på sådana anstalter att som ersättning för kostnaden uppbära folkpensionen för pensionsberättigad som under hel månad erhåller kostnadsfri vård eller undervisning. Om barntillägg utgår äger vederbörande uppbära så stor del av barntillägget för månaden som svarar mot kostnaden. Om den pensionsberättigade eller, då fråga är om barntillägg, barnet under ferier vistas hos förmyndare eller hos anhörig som ej är förmyndare under en tid av minst två veckor i följd, skall den som lyfter pensionen avstå på sådan tid belöpande pensionsbelopp till förmyndare eller annan hos vilken den pensionsberättigade eller barnet vistas.

I motionen 1972:445 framhålls att föräldrar med barn som har hörselskador måste ägna mycken tid åt att ta till vara barnets hörselrester genom språkövning, talkorrektion och hörselträning. Det är enligt motionärens mening därför motiverat att ett hörselskadat barn som vistas på skola med inackordering på skolorten erhåller vårdbidrag för all den tid barnet vistas i hemmet och inte bara i sådana fall då vistelsen där omfattar 14 dagar i följd. Motionären framhåller att han från föräldrahåll erfarit att barnen i genomsnitt vistas hemma 200 dagar på ett år men att vårdbidrag utgår under endast ca 100 dagar.

En någorlunda rättvis fördelning av vårdbidraget skulle enligt motionärens mening kunna erhållas om man i sådana fall, då vårdbidrag utgår till hörselskadade barn som vistas på skola med inackordering på skolorten, till barnets föräldrar utbetalade ett vårdnadsbidrag uppgående till halva vårdbidraget.

Motiveringen för yrkandet i motionen 1972: 453 är likartad den som åberopats i motionen 1972: 445. Motionärerna framhåller att femdagarsveckan vunnit allt större utbredning och att det bl. a. på grund härav inte sällan förekommer att den förmånsberättigade vistas utom anstalten under drygt hälften av årets dagar. Med hänsyn härtill och då familjer med handikappad familjemedlem ofta får vidkännas större hyreskostnader än andra genom att de tvingas ha en större bostad för att tillgodose den handikappades behov anser motionärerna att varje dygns vistelse i eget hem eller motsvarande bör medföra rätt att åtnjuta förmånerna. Utbetalning bör emellertid ske först när den sammanlagda tiden utanför institutionen uppgår till 14 dagar.

Frågan om vårdbidrag till anstaltsvårdade barn behandlades av pensionsförsäkringskommittén i dess i oktober 1965 avlämnade betänkande "Vissa pensionsfrågor" (SOU 1965: 62). Kommittén konstaterade därvid att skäl kunde anföras för att sådant bidrag utgick för tid då barnet vistades hemma under en inte alltför kort tidsperiod och föräldrarna alltså kunde antas ha särskilda av invaliditeten förorsakade kostnader för barnet. En lösning som enligt kommitténs mening förenade en hög grad av rättvisa med jämförelsevis stor enkelhet vid administrationen var att föreskriva att vårdbidrag skulle utgå då barnet under en hel kalendermånad vistades annorstädes än på anstalten. I fråga om särskolor och de andra typer av anstalter som liksom särskolorna hade ferier under i stort sett samma tider som grundskolan borde dessutom föreskrivas att barnet skulle erhålla vårdbidrag för juni, juli och augusti månader. I prop. 1966: 59 föreslogs att regeln om vårdbidrag skulle utformas på det sätt pensionsförsäkringskommittén förordat. Andra lagutskottet ansåg emellertid (2LU 1966: 41) att en sammanhängande vistelse i hemmet om endast 14 dagar borde berättiga till vårdbidrag. Riksdagen delade utskottets uppfattning och gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

Riksförsäkringsverket har avstyrkt bifall till motionen 1972: 453 och därvid hänvisat till att riksdagen redan i samband med ställningstagandet till prop. 1966: 59 prövat och därvid avvisat en mindre långtgående regel än den som förordats i motionen. Verket har erinrat om att reglerna för bostadstillägg till barnfamiljer är så utformade att sådana barn som vårdas på institution räknas in vid bidragsgivningen om barnen vistas hemma varje år under minst så lång tid som motsvarar vanliga skolfrier. I fråga

om folkpension till pensionär på vårdinstitution har verket framhållit att särskilda bestämmelser gäller i fråga om beräkning av folkpension i sådana fall då en av två makar som båda är folkpensionärer är intagen på anstalt och det kan antas att anstaltsvistelsen blir av stadigvarande natur. Bestämmelserna innebär att makarnas folkpensioner i de aktuella fallen beräknas som för ensamstående pensionstagare.

Vad särskilt angår frågan om vårdbidrag till anstaltsvårdade barn har riksförsäkringsverket framhållit att verket enligt uppdrag av Kungl. Maj:t har att undersöka tillämpningen av gällande regler om invaliditetstillägg och invaliditet ersättning, inklusive vårdbidrag. I samband med detta utredningsarbete, som även innefattar att bedöma frågan om gradering av vårdbidrag under vissa förutsättningar, kommer – framhåller verket – även den i motionen 1972: 445 berörda frågan att beaktas.

Som framgår av riksförsäkringsverkets yttrande har frågan om vårdbidrag till anstaltsvårdade barn för tid då de vistas i hemmet prövats av riksdagen år 1966. Därvid övervägdes ingående hur långvarig vistelsen utom anstalt borde vara för att grunda rätt till ersättning. Mot bakgrund av att alltför små ersättningsbelopp från den allmänna försäkringen bör undvikas av administrativa skäl och med hänsyn till svårigheten att beräkna och registrera antalet dygn då en förmånsberättigad vistas utom anstalt finner utskottet gällande bestämmelser väl avvägda. Utskottet kan därför inte biträda yrkandena i motionen 1972: 453.

På grund av det anförda och då den i motionen 1972: 445 aktualiserade frågan om vidgad rätt till vårdbidrag för hörselskadat barn som vårdas på anstalt kommer att beaktas av riksförsäkringsverket vid den undersökning angående tillämpningen av gällande regler om bl. a. vårdbidrag som f. n. pågår inom verket avstyrker utskottet bifall till motionerna.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet
att riksdagen avslår
1. motionen 1972: 445,
2. motionen 1972: 453.

Stockholm den 22 november 1972

På socialförsäkringsutskottets vägnar

TORSTEN FREDRIKSSON

Närvarande: herrar Fredriksson (s), Carlsson i Vikmanshytten (c), fröken Sandell (s), herrar Ringaby (m), Karlsson i Ronneby (s), Magnusson i Nennesholm (c), Persson i Stockholm (s), Mundebo (fp), fru Håvik (s), fröken Pehrsson (c), herrar Marcusson (s), Björck i Nässjö (m), fröken Bergström (fp), herrar Signell (s) och Lindström (s).